

Pogled na razstavo Sodobno finsko steklo.
Foto: Martin Kruh, Ljubljana, marec 2012 (z dovoljenjem avtorja)

Alma Jantunen, Bonsai (2008).
Foto: Arhiv Finskega muzeja stekla

SODOBNO FINSKO STEKLO

Razstava Finskega muzeja stekla iz Riihimäkija in Narodnega muzeja Slovenije
Narodni muzej Slovenije, 19. januar–1. april 2012

Izvorni naslov razstave (*Finnish Glass Art 2005–2010*) je bil nekoliko drugačen od njegove slovenske različice. Ima namreč določene konotacije, ki jih je težko prevesti v slovenščino. Gre za umetniško steklo, za umetnost oblikovanja stekla, za steklarstvo kot del kiparstva, torej likovne umetnosti. Besedna zveza *glass art* je v angleščini jasna in razumljiva vsakomur. Ne označuje vsakdanjega uporabnega stekla, ampak neke vrste presežek. Isti termin označuje kiparstvo v steklu in zlasti dovršene izdelke industrijskega oblikovanja.

V slovenščini steklarstva ne moremo tako enoznačno in lapidarno povezati z umetnostjo. Še zlasti manjka izraz, ki bi označil umetnika, ki dela s steklom, nekaj, kar bi bilo ustrezno angleškemu *glass artist*. Ob pomanjkanju ustreznih izrazov lahko razmišljamo tudi o odnosu do določene snovi ali dejavnosti.

Izraz 'finsko umetniško steklo' deluje prisiljeno in obiskovalcem ne pojasnjuje, za kaj pravzaprav gre. Naslov 'Sodobno finsko steklo' je torej nekakšen surogat, ki smo ga izbrali v pomanjkanju ustreznega slovenskega izraza.

V Finskem muzeju stekla že nekaj desetletij pripravljajo potujoče razstave izdelkov svojih oblikovalcev. Odločili so se, da svoje dosežke svetovnemu občinstvu predstavijo po petletnih obdobjih. Shema razstav je vedno enaka in poteka tako, da najprej pripravijo razstavo v lastnem muzeju in jo pokažejo svojemu občinstvu, nato pa odpotuje na gostovanje. Razstave spremljata razstavna oprema in katalog, tako da jo ustanova gostiteljica v svojih prostorih samo postavi.

V Narodnem muzeju Slovenije smo se tokrat odločili, da poskušamo razstavo umestiti v sceno, ki bi z majhnimi sredstvi dodala

že tako zanimivim in privlačnim eksponatom še dodatno dimenzijo. Tako smo angažirali absolventko Mojco Gabrič in študenta Vida Zabela z ljubljanske Fakultete za arhitekturo. S tem smo pridobili kuliso, ki že na prvi pogled poveže razstavljeno gradivo z deželo izvora, namreč s Finsko.

Finsko steklo opazovalci iz drugih delov Evrope (in sveta) dojemamo kot del skandinavskega oblikovanja, čeprav je ta pojem umeten in združuje nekaj, kar po svojem bistvu ni enotno ali celo enoznačno, a ima vendarle skupne poteze. To so na primer očitna vpetost v tradicijo evropskega modernizma, kot ga je afirmiral Bauhaus, preprostost in čistost oblik, skromna barvna lestvica in podobno.

Zato nas preseneča, ko na razstavi opazujemo barvite artefakte, izdelane v zelo različnih, tudi tradicionalnih, celo beneških tehnikah, kako eksperimentirajo s prosojnostjo, z barvo, s teksturo, površino in sožitjem z drugimi materiali. Skandinavsko steklo tako močno povezujemo z dosežki izpred druge svetovne vojne, na primer Alvarja Aalta, da nas takšna pestrost oblik, barv in tehnik kar malo preseneti. Prva ikona finskega oblikovanja stekla in ena od pomembnih ikon oblikovanja nasploh je prav Aaltova vaza Savoy iz leta 1936, ki je na svetovni razstavi leta 1937 vzbudila veliko zanimanje.

K razvoju oblikovanja stekla na Finskem je veliko prispeval značilen, drugačen način dela z oblikovalci. Natečaji za pripravo kolekcij stekla in posameznih izdelkov, tudi maloserijskih, so značilnost skandinavskih steklarov. Te so raje kot da bi najemale oblikovalce ali jih celo zaposlovali, ideje pridobivale na tak način. Izbor idejnih rešitev je bil tako veliko širši, kupci pa so prav

* Doc. dr. Mateja Kos, dr. umetnostnozgodovinskih znanosti, muzejska svetnica, Narodni muzej Slovenije, 1000 Ljubljana, Prešernova 20, E-naslov: mateja.kos@nms.si

zaradi konkurence pri natečajih oblikovalce veliko bolj cenili. Kolekcije so bile tako še bolj očitno avtorska dela in tega so se zavedali tudi kupci.

Danes deli finsko steklarstvo podobno usodo kot drugod po svetu. Tovarne propadajo, obrati se združujejo. Nekatere med njimi, tudi najbolj poznana Itala, najemajo oblikovalce od drugod, le redko domače. Zato ni naključje, da oblikovalci sodelujejo s tujimi steklarnami, med njimi tudi trije najpomembnejši sodobni oblikovalci, namreč Anu Penttinen, Mikko Laakkonen in Markku Salo, ki sodelujejo z eno največjih steklarn na svetu, s turško steklaro Paşabahçe.

Ob zmanjševanju števila tovarn in ob vedno manjši proizvodnji pa je nastal svojevrsten paradoks. Kar je izginjalo v serijski proizvodnji, je cvetelo v unikatnem oblikovanju. Vedno več oblikovalcev stekla se je ukvarjalo in se še ukvarja s kiparstvom v steklu in z ustvarjanjem unikatnih izdelkov.

Propadanje steklarstva so na Finskem poskušali zaježiti na različne načine. Tako so z ustanavljanjem novih visokih šol, prenovo študijskih programov in celo z uvedbo doktorskega študija oblikovanja stekla poskušali stimulirati domačo industrijo. Drugi način je bil promocija domačega oblikovanja stekla. Tu je imel in ima še vedno zelo pomembno vlogo Finski muzej stekla.

Za razstavo – njena prva postaja je bil Narodni muzej Slovenije – so v muzeju od prvotnih 120 oblikovalcev izbrali 63 najpomembnejših. Iz običajnega razstavnega izbora, kot ga lahko srečamo na marsikateri razstavi oblikovanja, je izstopal predvsem velik delež mladih oblikovalcev, tudi tistih, rojenih po letu 1985, ki svojo oblikovalsko pot pravzaprav šele začenejo. Zanje je predstavitev v tujini zlata vredna priložnost, še zlasti, če upoštevamo, da so bili izbrani po istih kriterijih kot njihovi starejši kolegi.

Na razstavi so bile zastopane različne usmeritve v finskem umetniškem oblikovanju stekla in industrijskem oblikovanju. Za *hommage* klasičnemu obdobju finskega stekla so bili v dveh vitrinah razstavljeni predmeti, izdelani v tradiciji funkcionalizma. Med njimi so prevladovali tako imenovano reciklirano steklo, ki tu nastopa v drugem pomenu, kot ga poznamo v vsakdanjem življenju, kjer ta izraz označuje steklo z veliko vsebnostjo steklenih črepinj, ki so sicer vedno del steklene mase, a v manjšem razmerju. Reciklirano steklo je bilo na razstavi mišljeno tako, da oblikovalec iz že izdelanega predmeta, na primer steklenice, s tehniko pred lučjo oblikuje nov izdelek, na primer vazo, kozarec, svečnik.

Preostalo gradivo je bilo glede na naše izkušnje s skandinavskim oblikovanjem nenavadno, celo presenetljivo. Preproste oblike in zamolčko barvno lestvico je tudi na Finskem zamenjala množica nenavadnih oblik, barv in struktur. V finskem steklarstvu sta barvitost in slikovitost prevladali, ko so nekatere steklarne povabile k sodelovanju italijanske, predvsem muranske mojstre. Ti so na Finskem uvedli stare beneške tehnike oblikovanja stekla.

Poleg uporabnega stekla je bilo na razstavi precej tako imenovane študijskega stekla – to so artefakti, ki nastajajo v ateljejih in ne v velikih tovarnah, in umetniškega oblikovanja stekla oziroma kiparstva v steklu. Med komercialnimi izdelki so nemara najbolj znani ptiči Oive Toikka. Znana je anekdota, da jih umetnik izdeluje le zato, ker dajejo kruh steklarjem, saj so zbirateljski kosi in se zato zelo dobro prodajajo.

Sodobno finsko steklo zadnjih petih let je bila nedvomno razstava, ki nas je presenetila z nenavadnimi oblikami, barvami in tehnikami. Prav zato si jo je vredno zapomniti. Morda bomo z vedenjem, ki nam ga je posredovala, bolj cenili tudi sodobno slovensko oblikovanje stekla, ki ni na nič nižji ravni.

VRABČEK FIRBČEK ODKRIVA STARE POKLICE

Interaktivna potujoča razstava

Interaktivna razstava ilustracij Irene Gubanc Vrabček Firbček odkriva stare poklice, ki je gostovala na različnih lokacijah v Sloveniji (v Galeriji Loterije Slovenije, Galeriji Meduza v Koprju, Knjižnici Otona Župančiča v Ljubljani, Mestnem muzeju Idrija, ...), je odličen primer sobivanja, prepletanja in nadgrajevanja ilustracije kot izraznega načina z našo dediščino.

Ilustracije na razstavi oživijo s pripovedovanjem zgodb ljudi, ki so se ukvarjali z različnimi, danes manj znanimi poklici, kot so klekljarica, lectarica, furman, lončar, rezbar, drvar, pisar, suhorobar, brusar in ribič. Večina med njimi je danes dobila nove izraze in pomene. Avtorica izvirno uporablja različne izrazne tehnike, kot so dinamične ilustracije v stilu »možička kopitljačka«, ki ob potegu za vrstico stegnejo roke in noge in tako pokažejo, kaj delajo, s čim se ukvarjajo oziroma kakšen je njihov poklic.

Avtorica je ilustracije starih poklicev zelo izvirno preslikala na uporabne predmete iz blaga, kot so penasti igralni kvadri, s kate-

rimi otroci lahko rokujejo, jih preizkusijo, se nanje usedejo in se pri tem učijo. Ilustrirani kvadri, ki pripovedujejo zgodbe starih poklicev, so lahko tudi igrače, ki jih otroci poljubno sestavljajo, razstavljajo, podirajo, kotalijo in z njimi eksperimentirajo. To je tudi prvi korak k aktivnemu učenju.

Tako vzpostavljeno učno okolje otrokom vseh starosti in družinam ter vsem drugim obiskovalcem omogoča interakcijo med obiskovalci in razstavo. Okolje za aktivno učenje otrokom ponuja možnosti izbire in odločitve. V takem okolju otroci razpolagajo in rokujejo z materiali, izbirajo, načrtujejo in se odločajo, govorijo in razmišljajo o tem, kar delajo, ter, kadar jo potrebujejo, sprejemajo pomoč odraslih in vrstnikov. Otroci, ki se aktivno učijo, razvijajo sposobnosti razmišljanja in sklepanja, pa tudi sposobnosti razumevanja samih sebe in povezovanja z drugimi. V takem okolju obiskovalec ni pasiven, ampak aktiven. Pomemben element interaktivnega okolja za otroke je

* Doc. dr. Lea Kužnik, univ. dipl. etnol. in kult. antropol. in prof. soc., predavateljica, Fakulteta za turizem Brežice, 8250 Brežice, Cesta prvih borcev 36, E-naslov: lea.kuznik@gmail.com